

ЛЮСТЭРКА ПАМЯЦІ

Шаноўны чытач! Вось ужо чвэрць стагоддзя я працую ў раённым краязнаўчым музеі, і амаль кожны дзень прыносіць нейкія новыя ўражанні і знаходкі. Часам у выніку пошукавай працы ўдаецца знайсці каштоўныя матэрыялы, якія прыадкрываць завесу часу і распавядаюць пра цікавыя эпізоды з гісторыі Карэліч і раёна. Імкнуся пазнаёміць з імі наведвальнікаў, ствараючы ў музеі выставы. Часта на гэтых выставах з'яўляюцца ўнікальныя экспанаты не толькі з Беларусі, але і з іншых краін. Шмат дакументаў было адшукана ў Нацыянальным архіве РБ, многія фотаздымкі захоўваліся ў сямейных альбомах нашых землякоў.

Адзін з такіх артэфактаў пераносіць нас на пачатак мінулага стагоддзя. Знаёмцеся: перад вамі былы начальнік карэліцкай пошты Богуш Павел Антонавіч. Аднавіць яго біяграфію сёння даволі складана. Вядома, што нарадзіўся ён у Карэлічах у 1860 годзе. У пачатку мінулага стагоддзя быў начальнікам паштова-тэлеграфнага аддзялення ў мястэчку Карэлічы. З тых даўніх часоў захваўся цікавы дакумент – спецыяльны страхавы поліс Таварыства страхавання жыцця Злучаных Штатаў, аформлены праз адпаведныя службы ў Санкт-Пецярбургу, з якога вынікае, што Павел Антонавіч у 1901 годзе застрахаваў сваё жыццё на 1000 рублёў (на пачатку мінулага стагоддзя конь каштаваў 100 – 200 рублёў, пуд жыта – 80 капеек, дзесяціна зямлі – 100 – 120 рублёў). Яшчэ адзін унікальны дакумент – чарцёж ходу пошты па Мінскай паштова-тэлеграфнай акрузе, якім наш зямляк неаднаразова карыстаўся на службе.

Пашмайстар Павел Богуш добрасумленна выконваў свае службовыя абавязкі, праз яго рукі праходзіла ўся карэспандэнцыя, што атрымлівалі жыхары мястэчка, у тым ліку і лісты Якуба Коласа, якія паэт слаў настаўніцы Карэліцкага гарадскога вучылішча Аляксандры Рамановіч (Зотавай).

Была ў жыцці Паўла Антонавіча таямнічая гісторыя рамантычнага кахання да прыгажуні Фацініі Мачульскай, якую ён лічыў сваёй нявестай. Адночы дзяўчына падарыла закаханаму ў яе чалавеку свой фотаздымак з даравальным надпісам: *“На добрую памяць многоуважаемому Павлу Антоновичу от Фотинии Мочульской. 1906 года, 20 октября, м.Кореличи.”* На фотаздымку постаць юнай дзяўчыны з мілавідным тварам, які прыгожа абрамляюць пышныя валасы. Доўгая модная сукенка падкрэслівае зграбнасць і вытанчанасць дзявочай фігуры. Затоеная

ўсмешка надае твару загадкавы выгляд. Тонкая трысцінка ў руках дапамагае адчуць рухавасць і жвавасць юнай асобы. Здаецца, яна прыпынілася на кароткае імгненне і вось-вось пакрочыць нам насустрач. Павел і Фацінія сябравалі, аднак бацькі дзяўчыны аддалі

перавагу не карэліцкаму мешчаніну, а мінскаму пракурору, які належаў да дваранскага саслоўя, за яго і выдалі замуж дачку. Павел Богуш так і не змог забыць сваёй каханай і, відаць, таму не ажаніўся. Яго жаданне мець сям'ю і дзяцей пераўвасобілася ў апякунскія клопаты: ён выходзіў сваіх пляменнікаў.

Аднойчы паважаны пашмайстар наведаў фотаатэлье Я.Калмановіча і праз пэўны час атрымаў на памяць свой фотопартрэт. Нагадаем, што першыя фотамайстэрні пачалі адкрывацца на Беларусі ў 1860-я гады, якраз тады, калі Павел Богуш з'явіўся на свет. Паступова майстры-фатографы распачалі сваю справу не толькі ў Мінску, але і ў невялікіх гарадах і мястэчках. Прыемна ўсведамляць, што вядомы майстар мастацкага фотаздымка Ян Булгак, які захапіўся гэтай справай ў пачатку мінулага стагоддзя і адчыніў ў Вільні ўласную фотамайстэрню, паходзіў з вёскі Асташын Карэліцкага раёна.

У гэты ж час жыў у Карэлічах майстар, які рабіў фотаздымкі не горш, чым сталічныя прафесіяналы. Аб гэтым сведчыць фотопартрэт Паўла Богуша, які цудоўна захаваўся, хаця мінула ўжо больш, чым стагоддзе. Люстэрка памяці векавой даўнасці дапамагае нам і сёння ўбачыць умудронныя жыццёвым вопытам вочы карэліцкага пашмайстра, адчуць сур'ёзнасць і адказнасць гэтага чалавека. Умелі тагачасныя майстры рабіць сваю справу якасна, таму не саромеліся ставіць на сваёй прадукцыі кляймо з уласным прозвішчам.

Фотопартрэты ў майстэрні Я.Калмановіча рабіліся ў лепшых традыцыях таго часу – абавязковым элементам было картоннае паспарту, на якім мацаваўся здымак. Паспарту ўпрыгожвала цісненне з выявай кветак па краях. Пад фотаздымкам – прозвішча майстра і месца стварэння фотопартрэта. На адваротным баку надрукаваны наступны тэкст: “Фотография Я.Л.Калмановича, м.Кореличи, Минской губ.” Кароткі надпіс ніжэй паведамляў, для чаго яшчэ была прызначана фотамайстэрня: “Специальное отделение для увеличения портретов до натуральной величины и фото-эмалиров, брелки, брошки, запонки с фотографиями.” Прадукцыя, як бачым, на любы густ. Прыемна даведацца, што такая майстэрня і такі адмысловы майстар некалі існавалі ў Карэлічах, аб чым раскажаў ўнікальны фотаздымак, які захаваўся ў сям'і Адамік Ірыны Дзмітрыеўны.

Пазней Павел Богуш нейкі час працаваў пашмайстарам у Слуцку, аб чым сведчыць яго разліковая кніжка, па запісам якой можна меркаваць, што з 1911 да 1917 года яе гаспадар захоўваў свае зберажэнні ў Слуцкай дзяржаўнай ашчаднай касе. Потым наш змяляк вярнуўся да сястры Варвары ў Карэлічы, дзе зноў узначаліў мясцовую пошту.

У невялікім мястэчку людзі добра ведалі адзін другога, і Павел Антонавіч, безумоўна, быў добра знаёмы з іншымі прадстаўнікамі мясцовай інтэлігенцыі – настаўнікамі

Аляксандрам Дзянькевічам, Сцяпанам і Аляксандрай Рамановічамі. Сябраваў ён і з урачом Лявіцкім. Звесткі пра сям'ю dokтара Лявіцкага прыйшлося збіраць літаральна па крупінках. Мая цікавасць да гэтай асобы не выпадакова – у былым доме Лявіцкіх цяпер месціцца раённы музей, дзе я працавала шмат гадоў. Нарэшце ўдалося знайсці аматарскія фотаздымакі, аўтар якіх невядомы. Затое вядома, што на іх адлюстраваны той шчаслівы для Лявіцкіх час, калі ўсе яны яшчэ былі разам. Сур'ёзныя твары бацькоў на адным з фотаздымкаў і цікаўныя вочы дзяцей нібы падкрэсліваюць урачыстасць моманту – не так часта людзі здымаліся ў той час! Відавочна, што здымак быў зроблены ў доме, дзе жыла гэта сям'я.

Доктар Лявіцкі меў прыватную практыку і лячыў людзей перад вайной і ў час вайны. Яго жонка, зубны ўрач, таксама дапамагала хворым людзям. Урачэбныя кабінеты размяшчаліся на першым паверсе дома, на другім жыла сям'я, у якой было двое дзяцей – Янэк і Ганка. Лёс dokтара Лявіцкага склаўся трагічна. З успамінаў старажылаў вядома, што калі ў 1942 годзе яўрэйскае гета ў Карэлічах было ліквідавана, у пустых будынках пасялілі бежанцаў, сярод якіх пачалася эпідэмія тыфу. Дапамагчы хворым людзям пагадзіўся толькі dokтар Лявіцкі, які лячыў іх бясплатна. Для dokтара гэта высакародная справа закончылася трагічна: ён заразіўся тыфам і памёр. Пахавалі яго ў Навагрудку, адкуль ён быў родам. Незадоўга да гэтага сям'ю напаткала яшчэ адно гора – падарваўся на міне сын dokтара Лявіцкага, Янэк. Пахавалі яго таксама на наваградскіх могілках. Пасля смерці двух блізкіх людзей жонка dokтара Лявіцкага разам з дачкой выехала ў Варшаву да сваёй маці. Пра гэтых людзей сёння нагадвае, акрамя фотаздымкаў, толькі іх былы дом, дзе я пішу гэтыя радкі.

Так ўнікальныя фотаздымкі дапамагаюць відавочна і ясна ўбачыць вобразы мінулых часоў і адчуць багацце духоўнага свету нашых продкаў.

На здымках:

П.Богуш. Пачатак XX стагоддзя.

Ф.Мачульская. 1906 г.

Сям'я доктора Лявіцкага. 1920-я гг.